

ТМ	Г. XXXIV	Бр. 4	Стр. 1247-1260	Ниш	октобар - децембар	2010.
----	----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

UDK 316.74:796 796.012-053.5

Оригинални научни рад
Примљено: 17. 11. 2009.

Раденко Матић
Рајко Куљић
Небојша Максимовић
Универзитет у Новом Саду
Факултет спорта и физичког васпитања
Нови Сад

МОТОРИЧКО ПОНАШАЊЕ И СОЦИЈАЛНО-ЕКОНОМСКО ОКРУЖЕЊЕ*

Резиме

Предмет овог рада је анализа релација између три изабрана истраживачка простора: моторичко понашање, морфолошке карактеристике и социјално-економско окружење деце узраста од 7 до 11 година. Добијени резултати помоћу интеркорелација посматрани су регресионом анализом, која је показала да спортска ангажованост родитеља испитаника има утицај на моторичке способности код оба пола. Како фактори из социо-економског и морфолошког простора боље објашњавају укупан варијабилитет генералног моторичког фактора девојчица, него код дечака (23 % код девојчица наспрам 4 % код дечака), може се закључити да је физичка активност, а самим тим и развој моторичких способности девојчица, више детерминисан утицајем социо-економских фактора, него код дечака.

Кључне речи: моторичке способности, морфолошке карактеристике, социо-економски статус, дечаци и девојчице, млађи школски узраст

---

radenkomatic@yahoo.com

* Подаци за израду овог истраживања издвојени су из научно-истраживачког пројекта „Антрополошки статус и физичка активност становништва Војводине“, кога од 2005. године реализује Факултет спорта и физичког васпитања у Новом Саду, и који је финансиран од стране Покрајинског секретаријата за науку и технолошки развој.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

На моторичке способности човека утичу различита структурална обележја која га одређују као био-психо-социјално интегрисано биће. Да би се остварио свестрани развој моторичких потенцијала, неопходно је познавати елементе на које можемо деловати, и који су пресудни за реализацију моторичких активности.

Промена резултата у моторичким активностима увек се дешава у складу са извесним променама мишићног, коштано-зглобног и других система, који могу битно олакшати или отежати реализацију одговарајућих моторичких кретних задатака. Све те извесне промене у моторичким способностима се одвијају у актуелним социјално-економским условима, који су карактеристични за животну средину појединца или групе људи, и који представљају скуп културних, материјалних, урбаних и других фактора. Друштвени стандард, културни ниво средине, место и улога физичког васпитања у њој, само су неки чиниоци социјалне средине, који могу својим посредним деловањем, усмерено деловати на развој моторичких способности њених чланова.

Према Hardmanу поједине породице нуде „више ширине, могућности и задовољства од других“, па се на тај начин остварена искуства преносе и постављају за „прототипове за научене међуљудске односе и ставове према другим појединцима и скупинама“ (Hardman, 1997). Говорећи о родитељству и дечјем развоју, Hungerford и Сох (2006) истичу значај појединачног едукативног статуса родитеља и фамилије, и њихову улогу у дечјем развоју. Да би се боље разумеле околности у којима се одвија одрастање и развој детета, неопходно је познавати потребе детета, његов стварни положај у породици и друштву, односе на релацији дете - одрасли, интерактивне односе међу децом¹. Џејмс описујући положај детета у мрежи друштвених односа наводи да „учествовање у тој замршеној мрежи друштвених односа потпомаже у обликовању идентитета и доживљаја свог „ја“ који се усваја како он(а) напредује ка одраслом добу и постаје личност у друштву“ (Džeјms, 2004). Као основни разлог који доводи до обликовања идентитета у приступу Џејмса и Праута наглашава се да дете „остварује вишеструка изражавања свог „ја“ хватањем у коштац са различитим скуповима људи у различитим друштвеним групама“ (Džeјms, i Praut, 2004). Резултати ових деловања су различити начини понашања у друштвеним окружењима који се могу приписати резултатима дечијег искуства припадања.²

Досадашња истраживања релација социолошких карактеристика и моторичких способности су показала да развој моторичких

¹ Halpern, K., Ruano-Borbalan, Ž. K. (2009). *Identitet(i) – pojedinac, grupa, društvo*. Beograd: Clio.

² Skembler, G. (2007). *Sport i društvo*. Beograd: Clio.

способности поред своје велике условљености наслеђем, зависи и од стратификацијских димензија, а понајвише од оних из социјализацијског субсистема (едукациони и примарни резиденцијални статус). Према Хошековој „моторичке се способности развијају под утјецајем оних социолошких чинилаца који одређују положај субјекта у социјализацијском субсистему и дијелом оних које одређују његов положај у институционалном субсистему“ (Хошек, 1979).

Утицај срединских фактора на партиципирање у физичкој активности детета може бити јако изражен. Ово потврђују истраживања које су се бавила факторима који утичу на партиципирање деце у физичкој активности у односу на слабији и бољи социо-економски статус средине у којој се одвија (Heersink et al., 2004; Humbert et al., 2006; Neves et al. 2005; Matsudo et al. 2006). Након петогодишњег програма интервенције, констатује се побољшање у нивоу физичке активности, односно смањење седентеризма и укључење у физичку активност код свих социјално стратификованих категорија, с тим што је са повећањем социјалног статуса појачава се утицај који је програм остварио на испитанике (Neves et al., 2005; Matsudo et al., 2006). Сличне резултате о позитивној корелацији социјалних утицаја са побољшаном физичком активношћу деце утврдили су и други аутори (Brodersen, et. al. 2007; Strauss et al. 2001; Scheerder et al. 2005). Приликом истраживања на трогодишњој деци која су подељена у три групе обзиром на социо-економски статус родитеља (нижи, средњи и виши), утврђено је да су деца нижег социјалног статуса имала слабије моторичко знање (Ketelhut et al. 2003).

У раду Хошекове и сар. (1981), и других аутора (Матић и Јакшић, 2007) наглашава се претпоставка да повољна средина утиче највише на резултате у комплексним моторичким задацима или на резултате у тестовима координације покрета. Аутори указују на статистички значајан утицај образовања на координацију, а као разлог се наводи и повезаност образовања и интелигенције, па посредно и развоја координације. Ове претпоставке су делом потврдиле Хебову неуропсихолошку теорију. Како наводи Хошек, ова теорија подразумева да вишеструко понављање стимулуса доводи до образовања активних можданих ћелија (Хошек, 2004). Ти стимулуси могу бити последица промене физикалне средине, али и последица моторичких реакција на оне околности које су их изазвале. Стварање оваквих активних скупова је индивидуално, тако да различити људи поседују различит број оваквих скупова неурона, а и сами скупови имају различит број неурона. Уопштено, она се може схватити као могућност да се дете развија и одраста у адекватним условима животне средине, да му буду доступне књиге, идеје и интелектуални разговори и сви други фактори који му могу бити од користи у развоју функционалних склопова који су одговорни за извршавање различитих, па и моторичких проблема.

Проблем истраживања је анализирати релације моторичких, морфолошких и социо-економских карактеристика деце Новог Сада у млађем школском узрасту (деца од 7-11 година), а предмет рада представљају моторичке, морфолошке и социо-економске карактеристике деце млађег школског узраста. Циљ истраживања је да се дефинишу релације морфолошких и социо-економских карактеристика као предикторских варијабли и њихов утицај на моторичко понашање деце (генерални моторички фактор), као критеријске варијабле.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД

За потребе овог рада коришћени су подаци о испитаницима од I до IV разреда основних школа у Новом Саду, који редовно похађају наставу физичког васпитања. Поменути групни узорак чинио је 361 испитаник (190 дечака и 171 девојчица). Родитељи испитаника су били упознати са сврхом и значајем истраживања и сагласили се да њихова деца учествују у истраживању. На основу децималних година узорак испитаника је подељен на по четири узрасне групе у оквиру сваког пола. Прву узрасну групу сачињавала су деца узраста од 7.01-8.00 година и тако редом до задње, четврте групе у којој су деца била стара од 10.01-11.00 година старости.

У складу са проблемом, предметом, циљем и задацима истраживања, узорак мерних инструмената на основу којих су вршене анализе сачињавало је: 8 моторичких тестова, 8 антропометријских мера и упитник о социо-економском статусу који се састојао из 25 индикатора.

За процену моторичког понашања девојчица и дечака коришћено је 8 стандардизованих кретних задатака за које се сматра да носе релевантне информације о моторичким способностима испитаница. Мерење моторичких способности код деце, односно моторичко тестирање је спроведено по стандардизацији моторичких тестова³. Коришћена је следећа батерија моторичких мерних инструмената: брзина трчања - Трчање 20 м, координација целог тела - Полигон натрашке, Слалом са 3 лопте, фреквенција покрета - Тапинг руком, гипкост – Претклон у седу разножно, експлозивну снага - Скок удаљ из места, општа снага - Издржај у згибу, репетитивна снага – Подизање трупа.

За процену морфолошких карактеристика, на основу морфолошког модела⁴ коришћене су селектиране антропометријске мере. Сходно наведеном моделу, узорак антропометријских мера био је следећи: за процену димензионалности тела 1) висина тела; за процену волуминозности тела и поткожне масти 2) телесна маса, 3) сре-

³ Bala, G., Stojanović, M., Stojanović, M. (2007). *Merenje i definisanje motoričkih sposobnosti dece*. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.

⁴ Bala, G. (1981). *Struktura i razvoj morfoloških i motoričkih dimenzija dece SAP Vojvodine*. Novi Sad: Fakultet fizičke kulture.

дњи обим грудног коша, 4) обим опружене надлактице, 5) обим подлактице, 6) кожни набор на трбуху, 7) кожни набор на леђима и 8) кожни набор на надлактици. Мерења антропометријских карактеристика су спроведена у складу са препорукама стандарда ИБП (Интернационални биолошки програм).

Што се тиче процене социо-економског статуса информације су прикупљене на основу упитника о статусним карактеристикама оба родитеља, који је сачинила Хошекова редукцијом свог упитника SSMAXIP (Hošek, 2004), а које представљају активни социјални статус родитеља, а самим тип пасивни социјални статус деце (који поседују заслугом својих родитеља или рођака). Обзиром на претпоставку о хијерархијској уређености друштвених улога и да генерални социјални статус обухвата институционални, социјализацијски и санкцијски субсистем, процена сваке од ове три димензије се заснива на већем броју варијабли.

Подаци о социо-економским карактеристикама трансформисани су нормализацијом, методом по Блону. Најпре је утврђено да ли постоји оправданост за примену факторске анализе на основу Kaiser-Meuer-Olkin (КМО) мере, и Бартлетовог теста сферичности. Након тога, варијабле из сва три посматрана простора у оквиру антрополошког статуса анализирани су тако што су екстраховани фактори помоћу факторске анализе посебно из простора социо-економских и морфолошких карактеристика, а посебно из простора моторичких способности. Приликом екстракције фактора коришћен је scree критеријум. Имајући у виду разлике по полу у морфолошким карактеристикама и моторичким способностима, екстракција фактора из простора варијабли вршена је за сваки пол посебно. Овом анализом је утврђен склоп, структура и интеркорелација фактора и на тај начин је извршено квантификовање релација између посматраних простора и код дечака и код девојчица.

РЕЗУЛТАТИ

На основу факторске анализе, односно елемената у матрици склопа и структуре, може се закључити да постоји сличан склоп и структура издвојена четири фактора из простора социо-економских и морфолошких карактеристика код дечака као и код девојчица, који се могу интерпретирати као следећи фактори: 1) генерални фактор раста и развоја, 2) професионално-образовни-економски статус родитеља, 3) резиденцијални статус породице, 4) спортска ангажованост родитеља.

Након анализе интеркорелација издвојених фактора из простора посматраних варијабли код дечака и девојчица, статистички значајне корелације између ових фактора додатно су анализирани регресионом анализом (табеле 1 и 2).

Табела 1. Регресиона анализа генералног фактора моторичких способности девојчица у односу на издвојене факторе социоекономских и морфолошких карактеристика

Фактори	г	р	β	q
1. Генерални фактор раста и развоја	0.09	0.23	0.11	0.10
2. Професионално-образовни статус родитеља	0.20	0.00	0.14	0.06
3. Резиденцијални статус	0.06	0.40	-0.00	0.96
4. Спортска ангажованост родитеља	0.45	0.00	0.43	0.00

$R=0.48$ $R^2=0.23$ $Q=0.00$

Легенда: г - Пирсонов коефицијент корелације, р – ниво статистичке значајности, β - регресијски коефицијент, q – ниво статистичке значајности β, R – коефицијент мултипле корелације, R^2 – коефицијент детерминације, Q – ниво статистичке значајности R.

Коефицијент мултипле корелације ($R=0.48$) показује да постоји статистички значајан утицај ($Q=0.00$) система кога чине фактори издвојени из простора социоекономских и морфолошких карактеристика на утврђени генерални моторички фактор код девојчица.

Можемо запазити да вредност коефицијента детерминације (R^2) од 0.23 показује да је 23 % укупног варијабилитета зависно променљиве варијабле (генералног фактора моторичких способности) објашњено утицајем четири фактора социоекономских и морфолошких карактеристика. Преосталих 77 % варијабилитета је под утицајем других необјашњених фактора, који нису узети овом приликом у разматрање.

Регресиона анализа је потврдила да постоји позитиван утицај спортске ангажованости родитеља на моторичке способности девојчица на врло високом нивоу значајности ($\beta=0.43$, $q=0.00$). Вредност регресијског коефицијента $\beta=0.14$, који није био на статистички значајном нивоу (иако је био врло близу статистичке значајности $q=0.06$), наводи да би добијену статистички значајну корелацију између професионално-образовног статуса и генералног фактора моторике требало проверити и у неким следећим истраживањима.

Узимајући у обзир добијене резултате на основу Пирсонових коефицијената корелације и регресионе анализе, може се рећи да током млађег школског узраста највећи (статистички значајан) утицај у оквиру система антропометријских и социоекономских карактеристика на моторичке способности девојчица има спортска ангажованост родитеља. Стога, може се сматрати да је током детињства код девојчица за побољшање њихових моторичких способности веома важан амбијент у коме се овај развој одвија, као и ангажовање и подстицање од стране њихових родитеља на физичко вежбање. Стварање овакве врсте стимулативног, спортског амбијента за девојчице,

као и превазилажењу родног стереотипа у спорту, свакако доприноси бољи професионално-образовни статус родитеља. Овакав допринос професионално-образовног статуса у стварању повољне „спортске климе“, произилази из улога професионалног и образовног статуса у што бољој комуникацији са социјалном средином, и оспособљавањем појединца за што боље вршење друштвених улога.

Резултати Пирсон-ових интеркорелација међу издвојеним факторима слични су као и код девојчица. Једина уочљива разлика је непостојање статистички значајних корелација моторичких способности и професионално-образовног статуса родитеља. Добијене корелације између фактора проверене су регресионом анализом генералног фактора моторичких способности дечака у односу на издвојене факторе социо-економских и морфолошких карактеристика (Табела 2).

Табела 2. Регресиона анализа генералног фактора моторичких способности дечака у односу на издвојене факторе социо-економских и морфолошких карактеристика

Фактори	г	р	β	q
1. Генерални фактор раста и развоја	-0.05	0.44	-0.06	0.35
2. Професионално-образовни статус родитеља	0.10	0.16	0.10	0.19
3. Резиденцијални статус	-0.06	0.35	-0.12	0.10
4. Спортска ангажованост родитеља	0.16	0.02	0.14	0.05

$$R=0.21 \quad R^2=0.04 \quad Q=0.06$$

Легенда: г - Пирсонов коефицијент корелације, р – ниво статистичке значајности, β - регресијски коефицијент, q – ниво статистичке значајности β, R – коефицијент мултипле корелације, R² – коефицијент детерминације, Q – ниво статистичке значајности R.

Коефицијент мултипле корелације (R=0.21) показује да систем који се састоји из фактора издвојених из простора социо-економских и морфолошких карактеристика нема статистички значајан утицај фактора на утврђени генерални моторички фактор код девојчица, иако је веома близу тог нивоа (Q=0.06).

Вредност коефицијента детерминације (R²=0.04) показује да је само 4 % укупног варијабилитета зависно променљиве варијабле (генералног фактора моторичких способности) објашњено утицајем четири варијабле (фактора) социо-економских и морфолошких карактеристика. Као и код девојчица, регресијски коефицијент β=0.14 је потврдио да постоји позитиван утицај фактора који је дефинисан као спортска ангажованост родитеља на фактор моторичких способности дечака на нивоу значајности (q=0.05).

Ако упоредимо објашњени варијабилитет зависне варијабле (генералног моторичког фактора), на основу издвојених фактора из социо-економског и морфолошког простора код дечака и девојчица, може се уочити да ови фактори много боље објашњавају укупан варијабилитет генералног моторичког фактора девојчица, него код дечака (23 % код девојчица наспрам 4 % код дечака). Овакви резултати говоре у прилог томе да скуп социо-економских и морфолошких фактора много боље објашњавају моторичке способности девојчица него код дечака. Истовремено за разлику од девојчица, код дечака од издвојених социо-економских фактора на моторичке способности, статистички значајне релације имала је само спортска ангажованост родитеља. Поред релације овог фактора, код девојчица је утврђена статистичка значајност у релацијама генералног фактора моторичких способности са фактором професионално-образовног статуса ($p=0.00$).

ДИСКУСИЈА

Добијени резултат о повезаности генералног моторичког фактора са два издвојена социо-економска фактора код девојчица, у односу на повезаност са једним фактором код дечака, може се протумачити тако да су моторичке способности дечака на неки начин независније у свом развоју од издвојених социо-економских фактора у односу на развој ових способности код девојчица. Обзиром да код дечака није утврђена корелациона повезаност са професионално-образовним статусом родитеља, може се констатовати да родитељи без обзира на професионално-образовни статус подразумевају физичку активност за мушку децу. За разлику од њих, код девојчица генерални моторички фактор, имао је статистички значајне корелације са професионално-образовним статусом родитеља. Оваква повезаност може се схватити као могућност да су породице са бољим социо-економским статусом, у којима се остварује већи, стимулативни утицај социјалне средине ангажованије и усмереније на физичку активност девојчица, па се остварује допринос у развоју њихових моторичких способности. Међутим, фактор професионално-образовног статуса родитеља применом регресионе анализе није прешао праг значајности у утицају на моторичке способности ($q=0.06$). Како је овај социо-економски фактор био врло близу статистичке значајности, а у истраживањима многих аутора је показао битан утицај на моторичке способности, требало би га још проверити и објаснити у неким следећим истраживањима.

Разлике које родитељи праве код деце, од најранијих година су истраживане од стране разних аутора. Говорећи о социјализацији и полним разликама Hardman наводи да се на основу развојног искуства у породици, деца лагано припремају за преузимање полне улоге које ће преузети у каснијим годинама (Hardman, 1997). Као

разлог ове поделе (до одређене мере) се може сматрати утицај који потиче од родитеља, ближе фамилије, учитеља, али и утицаја мас-медија, историјске традиције, претежно устаљеног родног стереоти-па. Проучавање интеракције мајке и детета⁵, показује да постоје разлике у приступу дечацима и девојчицама, чак и онда када они сма-трају да се понашају истоветно и према једнима и другима. Такође, он наводи да биолошки докази олакшавају разумевање полних разлика. Ипак, Rowland и Sallis наводе да полне разлике у физичкој активности многи људи сматрају више као социјализацијске, него биолошке (Rowland, 1999; Sallis, 2000). Аутори напомињу да су млади мање под утицајем родитеља, а више вршњака, тако да и мотивација за физичку активност зависи више од социјалних фактора него од биолошких или породичних фактора. Такође, играчке, слике, књиге, и телевизијски програми утичу на формирање разлика између мушких и женских особина.

Наравно, може се сматрати да су родитељи под утицајем става о „привилегованом“ развоју физичких способности дечака у односу на девојчице. Из тог разлога, нешто већу повезаност генералног моторичког фактора код девојчица са социо-економским факторима треба сагледати у контексту полне диференцијације, где последица родног стереотипа може да превагне у доношењу одлуке родитеља да женска деца треба више да буду посвећена неким другим облицима образовања (учење језика, музичког образовања итд.).

Стога већина аутора предлажу да би смер промоције физичке активности требао да иде ка физичкој активности девојчица, и то нарочито оних чији родитељи не подстичу децу на овакву активност. Као могућност промена стереотипа у родним разликама и партиципацији у спортским активностима, Shakib и Dunbar (2002) наводе комуникацију родитеља и деце, као централни фактор у модификовању овог социјалног процеса. По ауторима, ова комуникација би требала да обухвата два нивоа социјалне акције и интеракције: 1) учење деце правилном закључивању и 2) учењу како да критички размишљају о идејама, порукама и сликама које виде и чују. Промовисањем физичке активности као нечег што је неопходно у свим узрастима, а нарочито у млађим, истичући позитивност здравствених ефеката кроз модификоване садржаје који ће бити прилагођени дечјим потребама и интересовањима, може се очекивати њихово повећано ангажовање. Прилагођавањем спортских садржаја девојчицама, може се утицати на другачије виђење ангажовања девојчица у спортско-организованим активностима, те утицати на мењање стереотипа о „спортским активностима које су намењене само дечацима“.

---

⁵ Gidens, E. (1998). *Sociologija*. Podgorica: CID.

Уколико се не посматрају у ширем смислу релације између социо-економских и генералног моторичког фактора могу изгледати прилично неочекиване, па чак и бесмислене. Наиме, свака помисао о непосредном утицају степена образовања родитеља или професионалног статуса родитеља на моторичке способности њихове деце се своди на нелогичност. Међутим, ако се сагледају резултати многобројних досадашњих истраживања (Doupona 2001; Максимовић и Матић, 2006; Максимовић и сар. 2008; Mc Veigh et al. 2004) који су указали на егзистенцију позитивног статистички значајног утицаја професионално-образовног статуса родитеља на партиципирање њихове деце у физичкој активности, онда добијени резултати ако се посматрају на индиректан начин постају итекако логични. Ангажовање и учешће деце у раду спортских клубова омогућава им да побољшају моторички развој.

Ако се дискутује о добијеним резултатима о повољном утицају фактора спортске ангажованости родитеља на побољшање моторичких способности, може се констатовати да овај утицај има јаку потпору у досадашњим истраживањима. Може се сматрати да су добијени резултати у складу са истраживачким радовима који су се бавили сличном проблематиком (Davison, et al. 2003; Doupona 2001; Norton et al. 2003; Sallis, et al. 2000; Trost et al. 2003). На основу овог резултата може се рећи да приликом закључивања о физичкој активности код деце, спортска ангажованост родитеља представља важан предиктор. Утицај спортске ангажованости родитеља на физичку активност њихове деце може се схватити као одрастање детета у средини у којој постоје јаки подстицаји за бављењем физичком активношћу како од родитеља, тако и од њихових пријатеља и околине.

Као главни закључак који се намеће је да обичаји и навике родитеља веома јако утичу и на навике у активности њихове деце, као и да родитељска подршка додатно помаже формирање навика деце за физичком активношћу⁶. Свакако да у оваквим условима одрастања, поред генетског фактора који се може сматрати пресудним, сам спортски амбијент у коме се одвија одрастање индивидуе има запажену улогу у развоју моторичких способности. Сама околност да дете одраста у породици и околини у којој спорт заузима важно место, доприноси да се код детета формира жеља за партиципирањем и самоостварењем у њему.⁷

Свеобухватнија анализа ових релација би свакако требала да узме у обзир и ставове деце према околини која их окружује, породици, вршњацима итд. Такође, недостају информације и о дечијем начину одмарања, забаве, дружења. Прецизније информације о релацијама

⁶ Куљић, Р., Коковић, Д. (2009). *Друштво и спорт*. Нови Сад: Олд комерц.

⁷ Ђулијаноти, Р. (2008). *Sport – kritička sociologija*. Београд: Clio.

моторичких способности и осталих антрополошких карактеристика могле би се добити у неким следећим истраживањима на већем узорку испитаника, укључујући и њихове утицаје на моторичке способности.

Овај рад представља скроман допринос аутора у разјашњавању релација моторичких способности и других карактеристика (социо-економских и морфолошких) у оквиру антрополошког статуса. На основу добијених резултата, анализе досадашњих истраживања, дискусије, може се констатовати важност околности и средине у којој деца одрастају за само узимање учешћа у физичкој активности. Рад настоји да укаже на значај повољних околности и амбијента у којима се одвија моторички развој детета, а никако да преувелича њихов утицај на моторичке способности. Може се сматрати да као такав даје допринос познатој Хебовој неуропсихолошкој теорији. Ипак, повољне околности свакако не доносе саме по себи бољу моторичку развијеност, већ омогућавају да деца у таквим условима имају више шансе да се споретски ангажују.

Закључно, на основу свега наведеног, јасно је да је јако битно децу иницирати да се физички ангажују, и омогућити им што више подстицаја са разних страна (родитељи, школа, средина, узорци, другови, комшије, познати спортисти итд.). Могло би се рећи да би редослед ових чинилаца који треба да преузму одговорност у стварању повољних околности за моторички развој, и подстицање деце на физичку активност могао да изгледа овако:

1. Породица. Бављење родитеља физичком активношћу, као и заједничко вежбање са њиховом децом може да послужи као модел детету и да утиче на формирање навика и ставова у вези њихове физичке активности, као и обрнуто. Многобројна спроведена истраживања показала су да обичаји и навике родитеља веома јако утичу и на навике у активности њихове деце, као и да родитељска подршка додатно потпомаже формирање навика деце за физичком активношћу (Davison et al. 2003; Doupona 2001; Norton et al. 2003; Sallis et al. 2000; Trost et al. 2003;). Сходно томе, у појединим истраживањима истиче се улога родитеља као физички активних модела својој деци (Anderssen & Wold, 1992). Аутори наводе да би родитељи требали да учествују у вежбању са својом децом како због сопствених здравствених користи, тако и због позитивне улоге модела за своје дете. Yang et al. (1996) су у току 12 година (периодично на сваке 3 године), пратили утицаје физичке активности родитеља, социо-економског статуса и образовања на физичку активност деце од 9 - 15 година. Аутори наводе да се као предиктор физичке активности деце најбоље показала очева физичка активност, чији је утицај био много јачи од њихових социо-економских карактеристика и њиховог образовања.

2. Школа. Обзиром на време које деца проводе у оквиру школских активности, мора се искористити прилика за промоцију

здрогог нaчннa жнвотa, крoз фнзнчкy актнвност у oквнру редoвнх н додaтнх прoгрaмa.

3. Срeдннa. Друштвeнн стaндaрд, културнн ннво срeдннe, мeстo н улогa фнзнчкoг вaспнтaњa у њoј, сaмo су некн чнннoцн соцнjлнe срeдннe, кoјн мoгу својнм посрeдннм делoвaњeм, усмeрeнo делoвaтн нa рaзвoј мoтoрнчкнх спoсoбнoстн њeннх члaнoвa.

4. Држaвнe ннстнтуцнјe. Држaвнe ннстнтуцнјe (кoјe вoдe брнгу o мoтoрнчкoм рaзвoју дeцe) трeбaлo бн дa oмoгућe дeцн нз рaзлнчнх соцнjлннх кaтeгорнјa рaвнoпрaвнo учeшћe у рaзлнчнтнм сaдржajнмa фнзнчкe актнвнoстн.

Свн oвн подстнцaјн мoгу допрннeтн дa сe н дeчaцн н дeвoјчнцe штo рaннјe фнзнчкн актнвнрaју, тe дa нм сe oмoгућн дa сe прeкo фнзнчкe актнвнoстн н крoз свој мoтoрнчкн рaзвoј oспoсoбe зa свaкoднeвнe жнвoтнe актнвнoстн, oднoснo дa сe ствoрн штo бoљa oснoвa зa кaсннјe укључнвaњe у oргaннзнoвaнн рaд спoртскнх клубoвa нлн рекрeатнвннх прoгрaмa, тe дa сe oствaрe у oквнру пo сoпствeнoј жeљн нзaбрaнe спoртскe актнвнoстн.

ЛИТЕРАТУРА

- Anderssen, N., Wold, B. (1992). Parental and peer influences on leisure time physical activity in young adolescents. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 63(4), 341-348.
- Bala, G. (1981). *Struktura i razvoj morfoloških i motoričkih dimenzija dece SAP Vojvodine*. Novi Sad: Fakultet fizičke kulture.
- Bala, G., Stojanović, M., Stojanović, M. (2007). *Merenje i definisanje motoričkih sposobnosti dece*. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Brodersen N. H., Steptoe, A., Boniface, D. R., Wardle, J., 2007. Trends in physical activity and sedentary behaviour in adolescence: ethnic and socioeconomic differences, *British Journal of Sports Medicine*, 41, (140-144). Dostupno na: www.bjsportmed.com.
- Davison, K.K., Cutting, T.M., Birch, L.L. (2003). Parents' activity-related parenting practices predict girls' physical activity. *Medicine & Science in Sports & Exercise* 35(9), 1589-1595. Dostupno na: <http://www.blackwell-synergy.com/action/search>.
- Doupona, M. (2001). Influence of some aspects of parental socio-economic status on the attitude towards sports. [Utjecaj nekih aspekata roditeljskog socio-ekonomskog statusa na njihove stavove prema sportu]. *Kineziologija*, 33(1), 94-104.
- Džejms, A. (2004). Prijatelji i poznanici. U S. Tomanović (Ur.) *Sociologija detinjstva* (str. 262-275). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Džejms, A. i Praut, A. (2004). Ka novoj perspektivi u odnosu na dečja iskustva porodičnog života. U S. Tomanović (Ur.) *Sociologija detinjstva* (str. 361-374). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Đulijanoti, R. (2008). *Sport – kritička sociologija*. Beograd: Clio.
- Gidens, E. (1998). *Sociologija*. Podgorica: CID.
- Halpern, K., Ruano-Borbalan, Ž. K. (2009). *Identitet(i) – pojedinac, grupa, društvo*. Beograd: Clio.
- Hardman, K. (1997). Tjelesni odgoj i socijalizacija – prošlost, sadašnjost i budućnost u međunarodnoj i usporednoj perspektivi. *Kineziologija*, 29(1), 5-20.

- Heersink, J. L., Volpe, S. L. (2004). Assessment of Physical Activity in Children of Low-Income Status in Western Massachusetts. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 36(5) Dostupno na <http://www.ms-se.com/search>.
- Hošek, A. (1979). Utjecaj socioloških karakteristika na motoričke sposobnosti. *Kineziologija*, 9, 107-124.
- Hošek, A., Momirović, K., Prot, F. (1981). Neposredni utjecaj obrazovanja i drugih socijalnih činilaca na razvoj koordinacije pokreta. *Kineziologija*, 12(2): 77-81.
- Hošek, A. (2004). *Elementi sociologije sporta II. Socijalni status i sport*. Leposavić: Univerzitet u Prištini, Fakultet za fizičku kulturu.
- Humbert, M. L., Chad, K. E., Spink, K. S., Muhajarine, N., Anderson, K. D., Bruner, M. W., Girolami, T. M., Odnokon, P., Gryba, C. R. (2006). Factors that influence physical activity participation among high -and low- SES youth. *Qualitative health research*, 16 (4), 467-483. Dostupno na: <http://qhr.sagepub.com/cgi/content/reprint/16/4/467>.
- Hungerford, A. and Cox, M. J. (2006). Family factors in child care research, *Evaluation Review* 30, 631-655.
- Ketelhut, K., Bittmann, F., Ketelhut, R. G. (2003). Relationship between motor skills and social status in early childhood. *Medicine & Science in Sports & Exercise*. 35(5). Dostupno na <http://www.ms-se.com/search>.
- Kuljić, Rajko, Koković, D. (2009). *Društvo i sport*. Novi Sad: Old commerce.
- Maksimović, N., Matić, R. (2006). Socio-ekonomske karakteristike kao determinante u fizičkoj aktivnosti roditelja i njihove dece. U *Antropološki status i fizička aktivnost dece i omladine*, Gustav Bala (Ur.), 257-64. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Maksimović, N., Matić, R., Drid, P. (2008). Edukativni status roditelja i fizička aktivnost dece. U *Antropološki status i fizička aktivnost dece i omladine Vojvodine*, Gustav Bala (ur.), 99 -114. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Matić, R., Jakšić, D. (2007). Socio-ekonomske karakteristike i motoričko ponašanje devojčica mlađeg školskog uzrasta. U *Antropološki status i fizička aktivnost dece, omladine i odraslih*, Gustav Bala (Ur.), 213-21. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Matsudo, V. K., Andrade, E. L., Matsudo, S. M., Araujo, T. L., Guedes, J. S., Andrade, D. R., Oliveira, L. C. (2006). Changes in Levels of Physical Activity According to Socio-Economic Level, After Five Years of an Intervention Program. *Medicine & Science in Sports & Exercise*. 38(5). Dostupno na <http://www.ms-se.com/search>.
- Mc Veigh, J.A., Norris, S.A., & De Wet, T. (2004). The relationship between socio-economic status and physical activity patterns in South African children. *Acta paediatrica*, 93, 982-988.
- Neves, R. C., Araujo, T. L., Cruciani, F., Andrade, E. L., Matsudo, S. M., Matsudo, V. K. (2005). Impact Of A Five-year Intervention Program On Physical Activity Level Of A Low Socio-economic Region. *Medicine & Science in Sports & Exercise* 37(5). Dostupno na <http://www.ms-se.com/search>.
- Norton D. E., Froelicher E. S., Waters C.M., Carrieri-Kohlman, V. (2003). Parental influence on models of primary prevention of cardiovascular disease in children. *European Journal of Cardiovascular Nursing*, 2(4), 311–322. Dostupno na: <http://www.blackwell-synergy.com/action/doSearch>.
- Rowland, T. W. (1999). Adolescence: A „risk factor“ for physical inactivity. President's council on Physical Fitness and Sports, 3(6), 1-8.
- Sallis, J. F., Prochaska, J. J., & Taylor, W. C. (2000). A review of correlates of physical activity of children and adolescents. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 32(5), 963-975. Dostupno na: <http://www.ms-se.com/search>

- Sallis, J.F. (2000). Influences on physical activity of children, adolescents, and adults. President's council on physical fitness and sports Research digest, 1(7). Dostupno na: <http://www.fitness.gov/influences.pdf>.
- Scheerder, J., Vanreusel, B., Taks, M., and Renson R. (2005). Social stratification patterns in adolescents' active sports participation behaviour: a time trend analysis 1969-1999. *European Physical Educational Review*, Volume 11(1). Dostupno na: <http://epe.sagepub.com/cgi/reprint/11/1/5>.
- Shakib, S., and Dunbar, M.D. (2002) 'The Social Construction of Female and Male High SchoolBasketball Participation: Reproducing the Gender Order through a Two-Tiered Sporting Institution', *Sociological Perspectives* 45(4), 353-378.
- Skembler, G.. (2007). *Sport i društvo*. Beograd: Clío.
- Strauss, R. S., Rodzilsky, D., Burack, G., Colin, M. (2001). Psychosocial Correlates of Physical Activity in Healthy Children. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 155, (897-902). Dostupno na: www.archpediatrics.com.
- Trost, S.G., Sallis, J.F., Pate, R.R., Freedson, P.S., Taylor, W.C., Dowda, M. (2003). Evaluating a model of parental influence on youth physical activity. *American Journal of Preveventive Medicine* 25(4), 277-282. Dostupno na: <http://www.blackwell-synergy.com/action/doSearch>.
- Yang, X. L., Laakso, L., Telama, R. (1996). Parents' Physical Activity, Socioeconomic Status and Education as Predictors of Physical Activity and Sport among Children and Youths - A 12-Year Follow-Up Study. *International Review for the Sociology of Sport*, 3(31), str. 273-291. Dostupno i na: <http://online.sagepub.com/cgi/searchresults>.

Radenko Mitić, Rajko Kuljić, Nebojša Maksimović, Novi Sad

MOTOR BEHAVIOUR AND SOCIAL ECONOMIC ENVIRONMENT

Summary

The topic of this paper is the analysis of relations between three chosen research issues: motor behaviour, morphological characteristics and social economic environment of children aged 7 to 11. The results obtained by intercorrelations were treated by regression analysis which showed that parents sport involvement has impact on motor abilities of both sexes of children. As factors of social economic and morphological area better describe the total variability of general motor factor of girls than of boys (23% for girls while 4% for boys) it can be concluded that physical activity and at the same time development of motor abilities of girls is more determined by the impact of social economic factors than of boys.

Key words: motor abilities, morphological characteristics, socio-economics status, boys and girls, young school age.